

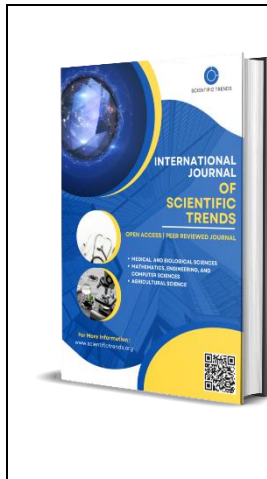
The Modern World and "The Think Centers"

Ruzikulov Abdulla Alikulovich

Head of the territorial division of the Center for the Analysis of Democratic Processes, Navoi Region, Doctor of Philosophy in Political Sciences, Ph.D.

Email address: abu.x2012@mail.ru

abu.x2014@umail.uz

Abstract:

The article describes the concept of intellectual centers, their types and the history of their formation think tanks in the world and Central Asia and their activities.

Keywords: Think tanks, globalization, analysis, domestic policy, expert, research.

Introduction

Barchamizga ma'lumki bugungi kunda biz ko'p duch kelayotgan "aql markazlari" tushunchasi va ularning faoliyati butun dunyodagi zamonaviy siyosatning ajralmas qismiga aylanib ulgurdi. Insoniyat tarixida bir necha asrlar davomida intellektual guruhlar (masalan, manfaat guruhlari, biznes klublari, elita jamiyatlari) davlat boshqaruvida muhim rol o'ynagan, ammo "aql markazlari" XX asrning asosiy ixtirosi hisoblanadi.

"Aql markazlari" o'zi nima?, degan haqli savol tug'iladi.

"Aql markazlari" - bu o'zining asosiy sa'y-harakatlarini ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy fanlarga ya'ni siyosat, iqtisod, sotsiologiya, huquq va hokazolarga yo'naltiradigan tadqiqotlarni amalga oshiruvchi tashkilotlardir. Ushbu "Aql markazlari" o'z faoliyat turlariga qarab tor doirada va keng miqyosda, ya'ni ma'lum bir davlat yoki global darajada faoliyat yuritishlarini bilamiz.

O'z o'rnida ichki siyosatga e'tibor qaratadigan tor doiradagi va tashqi siyosatga e'tibor beradigan keng miqyosli aql markazlari mavjud. Ba'zilar erkin bozor kapitalizmi va kichik hukumat haqida, boshqalari esa yuqori soliqlar va farovonlikni qo'llab-quvvatlaydi; ayirmlari xorijiy mamlakatlarda norozilik harakatlarining o'sishini nazorat qilish kabi maqsadlarni o'z oldilariga qo'yishadi. Ular hisobotlar va kitoblarni nashr etish, tadqiqot vositalarini ishlab chiqish, ommaviy axborot vositalari kampaniyalari, tadbirlar, konferentsiyalar va to'g'ridan-to'g'ri lobbichilik orqali ta'sir ko'rsatadi.

Keling, dastavval "Aql markazi" tushunchalariga to'xtalib o'tsak.

"Aql markazi" yoki siyosat instituti ijtimoiy siyosat, siyosiy strategiya, iqtisod, harbiy ishlar, texnologiya va madaniyat kabi mavzularda tadqiqot va targ'ibot olib boradigan tadqiqot

institutidir. Aksariyat "aql markazlari" nohukumat tashkilotlardir, lekin ba'zilari yarim avtonom davlat idoralari yoki muayyan siyosiy partiyalar, bizneslar yoki harbiylar bilan bog'langan.¹ "Aql markazlari" ko'pincha individual xayriyalar hisobidan moliyalashtiriladi, ularning aksariyati davlat grantlarini ham qabul qiladi.²

Tarixchi Jeykob Sollning fikricha, "aql markazi" atamasi zamonaviy bo'lsada, uning kelib chiqishi XVI-XVII asrlardagi gumanistik akademiyalar va ilmiy tarmoqlarga borib taqaladi. Soll yozadi: "Evropada tahlil markazlarining paydo bo'lishi 800-yillarga borib taqaladi, o'shanda imperatorlar va qirollar katolik cherkovi bilan soliqlar bo'yicha bahslash boshlagan. Monarxlarga moliyaviy va siyosiy imtiyozlar bo'yicha maslahat berish uchun mustaqil advokatlardan iborat jamoalarni yollash an'anaga aylangan. CHerkov 17-asrgacha, Frantsiya qirollari yepiskoplarni tayinlash va o'z daromadlaridan bir ulush olish huquqiga ega yoki yo'qligi haqida bahslashayotgan paytdan boshlab, Buyuk Karl davriga to'g'ri keladi. Soll birinchi misol sifatida Parijda aka-uka Pьer va Jak Dyupuislar tomonidan taxminan 1620 yilda asos solingan va 1635 yildan keyin aka-uka Dyupuislar kabineti sifatida ham tanilgan Dyupuis Akademiyasini keltiradi.³ 1723 yildan 1731 yilgacha Parijda faoliyat ko'rsatgan Antresole klubi davlat siyosati va dolzarb masalalar, ayniqsa iqtisod va tashqi ishlar bilan shug'ullanadigan dastlabki mustaqil tahlil markazining yana bir yorqin namunasi edi⁴.

XIX asrga kelib bir qancha yirik zamonaviy tahlil markazlari tashkil etilgan. Londonda 1831 yilda Qirollik Birlashgan Xizmatlar Instituti va 1884 yilda Fabian Jamiyati tashkil etilgan. Amerikaning eng qadimgi tadqiqot markazi - Xalqaro tinchlik uchun Karnegi jamg'armasi 1910 yilda Vashingtonda filantrop Endryu Karnegi tomonidan tashkil etilgan. Karnegi vasiylarga jamg'armadan "tsivilizatsiyamizdagi eng iflos dog' bo'lgan xalqaro urushni tezda yo'q qilish" uchun foydalanishni buyurdi⁵. Ko'p o'tmay, 1916 yilda Robert S. Bruking tomonidan asos solingan Bruking instituti ikki partiyali "ta'lim muassasalaridan modellashtirilgan va federal hukumat masalalariga yo'naltirilgan tadqiqot markazi" sifatida tuzilgan⁶.

1945 yildan keyin siyosiy institutlar soni ko'paydi, turli masalalar va siyosiy dasturlarni ifodalovchi ko'plab yangi kichik institutlar paydo bo'ldi. 1940 yillargacha aksariyat tahlil markazlari faqat muassasa nomi bilan tanilgan. Ikkinchi jahon urushi davrida tahlil markazlari ko'pincha "miya qutilari" deb atalgan⁷.

1950-yillargacha "aql markazi" iborasi tashkilotlarga taalluqli emas edi. 1890-yillarda paydo bo'lganidan to 1950-yillargacha bu ibora ko'pincha amerikacha ingliz tilida inson kamchiliklarini sharhlashda ("tafakkur markazi"da nimadir noto'g'ri bo'lgan degan ma'noda) inson miyasining

¹ Фанг, Ли (15 сентября 2021 года). "Контракт на разведку передан провоенному учреждению аналитического центра". The Intercept. Архивировано с оригинала 6 октября 2021 года. Восстановлено 9 октября 2021 года.

² Макганн, Джеймс Г.; Уивер, Роберт Кент (1 января 2002). Аналитические центры и гражданское общество: катализаторы идей и действий. Издательство Transaction Publishers. стр. 51. ISBN 978-1-4128-3989-1.

³ Солль, Джейкоб (1 февраля 2017). "Как аналитические центры стали двигателями королевской пропаганды". Журнал для планшетов. Архивировано с оригинала 12 декабря 2021 года. Восстановлено 12 декабря 2021 года.

⁴ Pierre-Yves Beaurepaire (2011), *La France des Lumières 1715-1789*, Paris: Belin, pp. 112–115

⁵ Эдмунд Ян Османчик и Энтони Манго, *Энциклопедия Организации Объединенных Наций и международных соглашений*. Лондон: Routledge, 2004.

⁶ Теви Трой (май–июнь 2012). "Больше не думайте с мозговыми центрами". Утне. Архивировано с оригинала 26 января 2013 года. Восстановлено 20 января 2013 года.

⁷ Стоун, Диана (2013). *Захват политического воображения: аналитические центры и политический процесс*. Ратледж. стр. 9. ISBN 978-1136309045.

o'ziga nisbatan so'zlashuv va taqirlash uchun ishlatilgan).⁸: Taxminan 1958 yilda nashr etilgan maqolalarda muntazam ravishda "aql markazi" sifatida ta'riflangan birinchi tashkilot Qo'shma SHtatlardagi Ilg'or tadqiqotlar markazi edi.⁹: Biroq Markaz o'zini so'zning zamonaviy ma'nosida tahliliy markaz deb hisoblamaydi va u kabi qabul qilinmaydi.¹⁰: 1960-yillarda "aql markazi" atamasi ko'proq ishlatilgan. Bu jumla ekspertlar, elektron kompyuterlar va mustaqil harbiy rejalashtirish tashkilotlari yig'ilishlarida keng qo'llanilgan. Uchinchi toifaning prototipi va eng ko'zga ko'ringan namunasi RAND korporatsiyasi bo'lib, u 1946 yilda RAND korporatsiyasining filiali sifatida tashkil yetilgan. Duglas Aircraft o'zining kompaniyasini yaratdi va 1948 yilda mustaqil korporatsiyaga aylandi. 1980 va 1990-yillarda ibora yana rivojlandi va unga mustaqil tadqiqot instituti davlat siyosatining kengroq o'rganuvchi zamonaviy tashkilot ma'nosini berdi.

XX asrning ko'p qismida bunday muassasalar asosan Qo'shma SHtatlarda, Kanada, Buyuk Britaniya va G'arbiy Yevropada kamroq bo'lsada mavjud edi. Garchi tahlil markazlari Yaponiyada ham ma'lum vaqtdan beri mavjud bo'lsada, ular odatda mustaqillikka ega emas edilar va hukumat vazirliklari yoki korporatsiyalari bilan chambarchas bog'liq edilar. Globallashuv, sovuq urushning tugashi va transmilliy muammolarning kuchayishi natijasida 1980-yillarda boshlangan "aql markazlari" dunyo bo'ylab keng tarqaldi. Bugungi kunda mavjud bo'lgan tahlil markazlarining uchdan ikki qismi 1970 yildan beri, yarmidan ko'pi esa 1980 yildan beri faoliyat yuritmoqda.¹¹

Globallashuvning tahlil markazlari tarqalishiga ta'siri Afrika, SHarqiy Yevropa, Markaziy Osiyo va Janubi-SHarqiy Osiyoning boshqa davlatlari mustaqil davlat siyosatini o'rganish tashkilotlarini tashkil etishga yordam berish uchun birgalikda harakat qilgan mintaqalarida yaqqol namoyon bo'ladi. Aksariyat aql markazlari ushbu hududlarda 1992 yildan beri tashkil etilgan. 2002 yil holatiga ko'ra, dunyo bo'ylab 4500 dan ortiq bunday muassasalar mavjud edi. Sovuq urush davrida tashkil etilgan ko'plab nufuzli tahlil markazlari xalqaro ishlar, xavfsizlik tadqiqotlari va tashqi siyosatga qaratilgan.¹²

Aql markazlarining turlari

Aql markazlari mafkuraviy qarashlar, moliyalashtirish manbalari, tematik urg'u va potentsial iste'molchilar bilan ajralib turadi.¹³ moliyalashtirish, shuningdek, muassasa kinga yoki nimaga ta'sir qilishni xohlashini aks ettirishi mumkin; masalan, Qo'shma SHtatlarda "ba'zi donorlar Kongressdagi ovoz berishga ta'sir qilishni yoki jamoatchilik fikrini shakllantirishni, boshqalari o'zlarini yoki ular tomonidan moliyalashtiriladigan mutaxassislarni kelajakda hukumat ishi uchun joylashtirishni, boshqalari esa ma'lum sohalarni targ'ib qilishni xohlashadi".¹⁴

⁸ Медвец, Томас (2012). Аналитические центры в Америке. Чикаго: Издательство Чикагского университета. ISBN 9780226517292. Проверено 28 октября 2020 года.

⁹ Уша жойдан .26-бет

¹⁰ Медвец, Томас (2012). Аналитические центры в Америке. Чикаго: Издательство Чикагского университета. ISBN 9780226517292. Проверено 28 октября 2020 года.

¹¹ Макганн, Джеймс. "Аналитические центры и транснационализация внешней политики". Институт исследований внешней политики. Заархивировано с оригинала 29 июня 2011 года.

¹² Уша жойдан

¹³ Сингер, Питер (13 августа 2010). "Мозговые центры Вашингтона: фабрики, которые можно назвать нашими собственными". Институт Брукинкса. Архивировано с оригинала 21 августа 2010 года.

¹⁴ Сингер, Питер (13 августа 2010). "Мозговые центры Вашингтона: фабрики, которые можно назвать нашими собственными". Институт Брукинкса. Архивировано с оригинала 21 августа 2010 года.

Globallashuv natijasida paydo bo'lgan yangi tendentsiya turli mamlakatlardagi siyosiy institutlar o'rtasidagi hamkorlik o'rnatilishiga olib keldi. Masalan, Karnegi xalqaro tinchlik jamg'armasi Vashington, Kolumbiya okrugi, Pekin, Beyrut, Bryussel va Moskvada ofislariga ega bo'lib, Moskvadagi ofisi 2022-yil aprel oyida yopilgan.¹⁵

Jeyms Makgann boshchiligidagi Pensilvaniya universiteti tahlil markazlari va fuqarolik jamiyati dasturi har yili butun dunyo bo'ylab siyosiy institutlarni bir qator toifalar bo'yicha baholaydi va o'z natijalarini global tahlil markazlari reyting indeksida taqdim etadi.¹⁶ Biroq, siyosiy institutlarni o'rganish va baholashning ushbu usuli Enrike Mendisabal va ochiq jamiyat instituti ko'magida "tahlil markazi" jamg'armasi direktori Goran Buldioski kabi tadqiqotchilar tomonidan tanqid qilindi.^{17 18}

Dunyodagi yetakchi tahlil markazlari

Dunyoning turli davlatlaridagi tahlil markazlari soni va ularning reytingi

Birinchi uchlik:

1. AQSH - 2203 ta markaz;
2. Xitoy - 1413 ta markaz;
3. Hindiston - 612 ta markaz.

Markaziy Osiyoning "aql markazlari" dunyo reytingida juda kuchsiz markaz sifatida namoyish etildi va kamdan-kam hollarda Jahon ekspertlar hamjamiyati tomonidan tan olinadi. Mustaqillikdan keyin vujudga kelgan tahlil markazlari esa yosh va qolaversa o'zlari hali bir qator muammolarga duch kelishmoqda. Bu - institutsional rivojlanish, moliyalashtirish va kadrlar bilan ta'minlash bilan bog'liq muammolardir.

Faoliyat yuritayotgan ekspert-tahlil markazlari mintaqadagi beshta mamlakatning har birida o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ammo umuman olganda, bularning asosiy vazifasi prezident, hukumat va boshqa davlat organlarining faoliyatini tahliliy qo'llab-quvvatlashdir.¹⁹

Ekspert: "O'zbekistonda 10 dan ortiq tahliliy markazlar faoliyat yuritadi, ularning 90 foizi davlat huzurida"²⁰

SHu bilan birga, Pensilvaniya universitetining "Global Go To Think Tank Index Report 2019" reytingiga ko'ra, Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi Markaziy Osiyoning 63 ta eng yaxshi tahliliy institutlari orasida 10-o'rinni, Strategik va mintaqalararo tadqiqotlar instituti 26-o'rinni, "Tahlil" ijtimoiy tadqiqotlar markazi esa 33-o'rinni egalladi.

"Yuksalish" umummilliy harakati infografikasida "aql markazlari"ning xalqaro jurnallardagi nashrlari, tadqiqot va ekspert baholari, forumlardagi ishtiroki va xalqaro reytinglarda qayd etilganlari hisobga olgan holda O'zbekistonning eng yaxshi 15 ta tahlil markazlari taqdim etilgan:

- Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi

¹⁵ Уша жойдан

¹⁶ Макганн, Джеймс. "Глобальные "ведущие мозговые центры"" (PDF). программа "Мозговые центры и гражданское общество". Заархивировано (PDF) с оригинала 9 октября 2022 года.

¹⁷ Мендисабаль, Энрике. "Еще один год, еще один рейтинг аналитических центров (и сюрприз-сюрприз, Брукингс по-прежнему лучший)". Об аналитических центрах. Архивировано с оригинала 11 марта 2023 года. Восстановлено 28 ноября 2011 года.

¹⁸ Булдиоски, Горан. "Зеркало, зеркало на стене... скажите мне, кто лучший аналитический центр в мире?". Размышления Горана. Заархивировано с оригинала 13 января 2012 года. Восстановлено 28 ноября 2011 года.

¹⁹ https://cabar.asia/wp-content/uploads/2020/05/Policy-Brief_ru_web.pdf

²⁰ <https://kun.uz/ru/news/2022/12/17/ekspert-v-uzbekistane-rabotayut-boleye-10-mozgovyx-sentrov-90-iz-nix-progosudarstvennyye?ysclid=lk6swvlqhg622920484>

- Qonunchilik muammolari va parlament tadqiqotlari instituti
- Prognozlashtirish va makroiqtisodiy tadqiqotlar instituti
- Strategik va mintaqalararo tadqiqotlar instituti
- Xalqaro aloqalar axborot-tahliliy markazi
- Huquqiy siyosat tadqiqot instituti
- NNU "Bilim karvoni"
- "Yuksalish" umummilliy harakati
- Huquqiy muammolarni o'rganish markazi
- "Mano" tadqiqot tashabbuslari markazi
- Ommaviy kommunikatsiyalar markazi
- Iqtisodiy rivojlanishga ko'maklashish markazi
- "Tahlil" ijtimoiy tadqiqotlar markazi
- "Taraqqiyot strategiyasi" markazi
- Strategik tahlil va prognozlash oliy maktabi

Bugungi kunda **Qozog'istonda** turli yo'nalishdagi 30 ga yaqin "aql markazlari" faoliyat ko'rsatmoqda. Ulardan 15 tasi poytaxt – Ostonada, 14 tasi Olmaota va 1 tasi Turkistonda joylashgan. Poytaxtdagi AK larning aksariyati (15 tadan 10 tasi "aql markazlari") so'nggi 10 yil ichida yaratilgan, ayni paytda Olmaotada atigi uchta tahliliy markaz paydo bo'lgan.²¹

Qozog'istonning tahliliy markazlari vaqti-vaqti bilan ekspertlar tekshiruvini ob'ektiga aylanadi, biroq ularning faoliyatini tahlil qilishga bag'ishlangan tizimli ilmiy nashrlar topilmadi. SHu munosabat bilan Qozog'istondagi tahlil markazlari xaritasini tuzishda Belorusiya tahlil markazlariga nisbatan ham xuddi shunday uslubiy yondashuv qo'llanildi.

Qirg'iziston: ro'yxat tegishli nashrlarda aks ettirilmagan shu sababli boshqa ekspertlarning fikrlariga asoslanadi (manbalar ro'yxatiga qarang).²²

Источники для составления списка аналитических центров Казахстана:

(1) James G. McGann 2020 Global Go To Think Tank Index Report. Электронный ресурс: https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=think_tanks (дата обращения: 14.10.21)

(2) Шамахов В.А., Вовенда А.В., Корягин П.А. (2016) Основные направления деятельности экспертно-аналитических центров (think tanks) государств-партнеров по ЕАЭС. Управленческое консультирование. № 8 (92). С. 15-24.

(3) Изимов Р. (2020) Мозговые центры Казахстана. Central Asian Analytical Network. 19.05.2020. Электронный ресурс: <https://www.caa-network.org/archives/19807>

(4) Шибутов М. (2017) «Фабрики мысли» Казахстана. Регнум, 01.06.2017 <https://regnum.ru/news/innovatio/2283031.html> da 35 ta tashkilot ro'yxatga kiritildi.

"Global Go To Think Tank Index Report 2018" tahlil markazlarining global reytingida Qirg'izistondagi 10 ta tahlil markazi o'rin olgan. Ular professor Jeyms MakGan boshchiligidagi Pensilvaniya universitetining tahlil markazlari va fuqarolik jamiyati dasturi doirasidagi reytingda

²¹ https://www.researchgate.net/publication/366696672_Analiticeskie_centry_Kazahstana_i_Uzbekistana

²² <https://xn--h1aauh.xn--p1ai/wp-content/uploads/2021/12/%D0%90%D1%82%D0%BB%D0%B0%D1%81-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2-%D0%95%D0%90%D0%AD%D0%A1.pdf>

dunyo bo'ylab 8162 ta tahlil markazlari orasidan faoliyati o'rganilgan **Qirg'izistonning 28 ta tahliliy markazlari** orasidan tanlab olindi²³.

O'rganilgan boshqa mamlakatlardan farqli o'laroq, Qirg'iziston tahlil markazlariga nisbatan bu mamlakatda umumiy ko'rinish va tahlil markazlari ro'yxatini o'z ichiga olgan ilmiy yoki ekspert nashrlari mavjud emas. Quyida ko'rsatilgan ikkita manba bundan mustasno.

Tadqiqotning ikkinchi bosqichida Internetda tegishli tashkilotlarning veb-saytlari, ularning nomlari (turli tillarda), joylashuvi va aloqa ma'lumotlari mavjudligi bo'yicha tekshirish o'tkazildi.

Qirg'iziston tahlil markazlari ro'yxatini tuzish uchun manbalar:

(1) James G. McGann 2020 Global Go To Think Tank Index Report. Elektronniy resurs:

https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=think_tanks (data obrasheniya: 14.10.21)

(2) Шамахов В.А., Вовенда А.В., Корягин П.А. (2016) Основные направления деятельности экспертно-аналитических центров (think tanks) государств-партнеров по ЕАЭС. Управленческое консультирование. № 8 (92). С. 15-24.

Umuman olganda Markaziy Osiyodagi tahlil markazlari faoliyati to'g'risida gapirganda biroz ehtiyotkorroq bo'lish maqsadga muvofiqdir.

PaperLa tadqiqot markazi tomonidan o'tkazilgan Markaziy Osiyodagi tahlil markazlarining birinchi forumi chog'ida O'zbekiston Ijtimoiy-iqtisodiy tashabbuslar instituti eksperti Aziz Baratov bergan intervyusida quyidagi fikrlar bildirilgan. Manba kun.o'z.

“Ular faqat mavjud bo'lish uchun tashkil etilgan. Mahalliy hokimiyat organlarining ma'lum bir qaroriga esa jamoatchilik fikrini shakllantiruvchi blogerlarning tanqidi ta'sir qilishi mumkin”, - deydi Baratov.²⁴

Uning fikricha, tashqi maslahatchilar mamlakatning o'ziga xos xususiyatlarini tushunmaydi va ularning hech biri mahalliy fuqarolik jamiyati, tahlil markazlari va aholidan ko'ra hozirgi vaziyat haqida yaxshiroq tasavvur bera olmaydi.

Afsuski, ichki tuzilmalar quloq solmayapti. Ammo agar shartli CHakrabarti tavsiya qilsa, bu darhol uning qiymatini oshiradi, garchi mahalliy mutaxassislar ham xuddi shunday deyishadi. O'ylaymanki, tashqi maslahatchini jalb qilish istagida tashqaridan kimdir kelib, super retsept beradigan psixologik lahzalar bor”, — dedi u.

Izimovning so'zlariga ko'ra, bu sohadagi vaziyat allaqachon o'zgarmoqda.

“Milliy jamoatchilik ishonch kengashi tuzildi, qurultoylar o'tkazilmoqda. Bularning barchasi jamiyat ehtiyojlarini yaxshiroq tushunishga, davlatning quloq tutishiga intilishdir. Lekin, yana aytaman, butun tizimni uzoq yillardan beri qamoqda o'tirgan, yangi tartib bo'yicha ishlashga o'rganmagan odamlar shakllantirgan. Biroq, muammoni hal qilish yo'lidagi birinchi qadam – uning mavjudligini tan olish – alla qachon qo'yilgan”, — deya xulosa qildi tahlilchi. Bizning fikrimizcha zamonaviy dunyoda aqil markazlarining o'rnini va roli yanada oshib bormoqda. SHunday ekan ularning ko'pligi jamiyatda raqobat bardosh g'oyalar, loyihalar va dasturlar ishlab chiqilishiga va bu o'z navbatida mamlakat taraqqiyotini yangi, shiddatli, samarali va albatta barqarorligini ta'minlaydi.

²³ <https://yvision.kz/post/828257?ysclid=lk6tdqz4jq126212824>

²⁴ <https://kun.uz/ru/news/2022/12/17/ekspert-v-uzbekistane-rabotayut-boleye-10-mozgovyx-sentrov-90-iz-nix-progosudarstvennyye?ysclid=lk6swvlqhg622920484>

Foydalanilgan adabiyotlar ruyxati/References

1. Фанг, Ли (15 сентября 2021 года). "Контракт на разведку передан провоенному учреждению аналитического центра". The Intercept. Архивировано с оригинала 6 октября 2021 года. Восстановлено 9 октября 2021 года.
2. Макганн, Джеймс Г.; Уивер, Роберт Кент (1 января 2002). Аналитические центры и гражданское общество: катализаторы идей и действий. Издательство Transaction Publishers. стр. 51. ISBN 978-1-4128-3989-
3. Солль, Джейкоб (1 февраля 2017). "Как аналитические центры стали двигателями королевской пропаганды". Журнал для планшетов. Архивировано с оригинала 12 декабря 2021 года. Восстановлено 12 декабря 2021 года.
4. Pierre-Yves Beaurepaire (2011), *La France des Lumières 1715-1789*, Paris: Belin, pp. 112–115
5. Эдмунд Ян Османчик и Энтони Манго, *Энциклопедия Организации Объединенных Наций и международных соглашений*. Лондон: Routledge, 2004.
6. Теви Трой (май–июнь 2012). "Больше не думайте с мозговыми центрами". Утне. Архивировано с оригинала 26 января 2013 года. Восстановлено 20 января 2013 года.
7. Стоун, Диана (2013). *Захват политического воображения: аналитические центры и политический процесс*. Ратледж. стр. 9. ISBN 978-1136309045.
8. Медвец, Томас (2012). *Аналитические центры в Америке*. Чикаго: Издательство Чикагского университета. ISBN 9780226517292. Проверено 28 октября 2020 года.
9. Медвец, Томас (2012). *Аналитические центры в Америке*. Чикаго: Издательство Чикагского университета. ISBN 9780226517292. Проверено 28 октября 2020 года.
10. Сингер, Питер (13 августа 2010). "Мозговые центры Вашингтона: фабрики, которые можно назвать нашими собственными". Институт Брукингса. Архивировано с оригинала 21 августа 2010 года.
11. Макганн, Джеймс. "Глобальные "ведущие мозговые центры"" (PDF). программа "Мозговые центры и гражданское общество". Заархивировано (PDF) с оригинала 9 октября 2022 года.
12. Мендисабаль, Энрике. "Еще один год, еще один рейтинг аналитических центров (и сюрприз-сюрприз, Брукингс по-прежнему лучший)". Об аналитических центрах. Архивировано с оригинала 11 марта 2023 года. Восстановлено 28 ноября 2011 года.